

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Osallisuus luo yhdenvertaisuutta

Soveltavan liikunnan päivät 2026, Pori

KT, Opetusneuvos Jukka Vetoniemi
Opetushallitus

Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden tarkastelukulmia

TASA-ARVO DEMOKRATIA VAIKUTTAMINEN SOSIAALINEN OSALLISUUS
INKLUUSIO OSALLISTUMINEN KUULLUKSI TULEMINEN
KUULUMINEN TOIMIJUUS YHTEISÖLLISYYS

Käsitteet, arvot ja
asenteet

Lainsäädäntö,
poliittiset päätökset
ja määräykset

Rakenteet ja
toimintamallit

Arjen käytänteet

Kokemukset

Jukka on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on.

**Jukalla on oikeus kasvaa täyteen mittaansa
ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä.**

**Tässä Jukka tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä
kokemusta siitä, että kouluyhteisössä häntä
kuunnellaan ja arvostetaan ja että
hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään.**

**Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta
ja siitä, että Jukka voi yhdessä toisten kanssa
rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia.**

Liikuvu koulu

-
- MITEN TEHDÄ OPPIMINEN TOIMINNALLISEMMAKSI?**
- NO NÄIN:**
- NOSTA KATSE POIS RUUDULTA**
- ANNA OPPILAIDEN HAKEA MATERIAALIT**
- UJUTA MUKAAN LIIKUNTATEHTÄVIÄ**
- KATSO VIDEO SEISTEN**
- VASTAA KYYKKYSSÄ TAI HYPIEN**
- OSALLISTU OHJATTUUN TAUKO-LIIKUNTAAN**
- KERTAA KOPITTELEMALLA**
- POMPOTTELE JA MUISTELE**
- LIIKU JANALLA**
- LASKE ASKELTA-MALLA**
- VASTAA VAIITTEISIIN VENTTYLE-MALLA**
- PILKO TEHTÄVÄT OSASIIN**
- KANNATTAA KOKEILLA!**
- MOTIVOIVA LIIKUNN ALOITUS**
- OPE OPETTA**
- TYÖSKENTELY**
- TOIMINTA**
- TYÖSKENTELY/KOONTI**
- LIIKUNTAPORUKKANA!**
- AIVOT ♥ LIIKKUMINEN ♥ OPPIMINEN**
- LIIKKUKOULU.FI**

Rakenteellista ja kokemuksellista osallisuutta

Osallistavat rakenteet ja toimintatavat mahdollistavat osallisuuden kokemuksen, mutta eivät aina takaa sitä

Osallisuus on ennen kaikkea kokemus kuulumisesta, toimijuudesta, merkityksellisyydestä ja mahdollisuudesta vaikuttaa.

- **Mukana oleminen**
→ olen fyysisesti paikalla
- **Osallistuminen**
→ olen mukana toiminnassa
- **Osallisuus**
→ koen kuuluvani yhteisöön
→ minua kuullaan
→ voin vaikuttaa
→ toimintani ja mielipiteeni merkitsevät
→ voin olla mukana omalla tavallani

Voiko olla mukana kokematta osallisuutta?

Mitkä asiat rakentavat tai estävät osallisuutta?

Osallisuutta vahvistavat

- turvallinen ilmapiiri
- hyväksytyksi tuleminen
- ennakoitavuus
- mahdollisuus vaikuttaa
- joustavat opetusjärjestelyt
- eriyttäminen, mukauttaminen
- myönteinen vuorovaikutus
- mahdollisuus onnistua
- erilaisuuden arvostaminen

Osallisuutta heikentävät

- ulkopuolelle jääminen
- jatkuva epäonnistuminen
- liian jäykät toimintatavat
- leimaaminen
- yksipuoliset osallistumisen tavat
- kokemus, ettei omalla mielipiteellä ole merkitystä
- tarpeettomat osallistumisen esteet.

Osallisuuden tikapuut / Vallankäytön portaat

(Hart 1992, Shier2001, Hoikkala 2002, Turja & Fonsen2011)

8. Lasten ja aikuisten yhteistoiminnallisuus

7. Lasten omat projektit, aikuiset tukena

Lapsen oikeuksien sopimuksen
edellyttämä minimitaso

6. Lapset päätöksentekoon aikuisten projekteissa

5. Lapset konsultteina aikuisten projekteissa

4. Aikuisten ehdoilla kuulluksi tuleminen

3. Muodollinen lasten kuuleminen

2. Tunnelman luonti lasten osallistumisella

1. Manipuloidaan lasten ajattelua ja sanomisia

Osallisuus syntyy arjen pienissä kohtaamisissa

- **Kuka saa puhua?**
Kuka saa vaikuttaa?
Kenen mielipidettä kysytään?
Kenen mielipiteellä on vaikutusta?
Kuka saa valita?
Kuka saa tehdä virheitä?
Kuka saa osallistua omalla tavallaan?

Ja ehkä tärkein kysymys:

- **Kuka määrittelee, millainen on "sopiva" osallistuja?**

Ajankuvia

Jättimuutos uimahalleihin – Perinteinen tapa saa väistyä

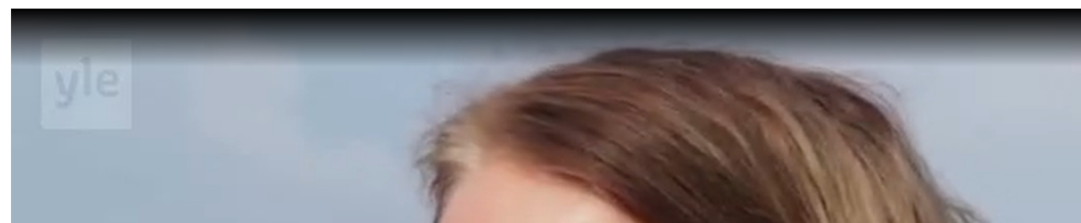
Pirkanmaan uimahalleissa saa jatkossa sauna uimapuvussa. Huolestua ei silti tarvitse: alasti saa sauna edelleen.

Pirkanmaan uimahalleihin tulee suuri muutos: saunoissa ei tarvitsekaan enää olla perinteisesti alasti. INKA SOVERI

Hukkumiset pysäyttivät Kalajoella – ”Miten nuorille voi tapahtua sellaista?”, kysyy rannalle saapunut lomalainen

Nuorten hukkuminen koskettaa syvästi ihmisiä, jotka ovat nyt Kalajoen Hiekkasärkillä. Hukkuneita muistettiin Kalajoen kirkossa.

YLE 26.7.2025

Italehti 3.8.2026

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus ei tarkoita sitä, että tarjotaan kaikille samaa

Milloin erilainen kohtelu voi olla yhdenvertaisuuden edellytys?

- [YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista](#)

Samanlainen kohtelu ei aina tuota yhdenvertaisia mahdollisuuksia.

Esimerkiksi:

- Kaikille sama tehtävä
≠
Kaikille mahdollisuus onnistua.
- Kaikille sama tapa osallistua
≠
Kaikille mahdollisuus osallistua.

Yhdenvertaisuuden edistäminen

Yhdenvertaisuus tarkoittaa esimerkiksi sitä, että:

- erilaiset tarpeet otetaan huomioon
- osallistumisen esteitä tunnistetaan ja poistetaan
- toimintaa eriytetään, mukautetaan
- oppimisen/toimijuuden edellytyksiä vahvistetaan
- mahdollistetaan sopivia tapoja osallistua
- arvioinnissa huomioidaan oppilaan mahdollisuudet osoittaa osaamistaan.

- **Pohdittavaksi: Millaisia mahdollisuuksia toimintamme ihmisille todellisuudessa tarjoaa?**

Katse toimintakulttuuriin ja ympäristöön

Vanha kysymys:

- Miksi tämä oppilas ei halua osallistua?

Uusi kysymys:

- Miten meidän toimintamme mahdollistaa tai estää tämän oppilaan osallistumisen?

Osallisuus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisön toimintakulttuurissa

Osallisuus yhdenvertaisuus ja inkluusio

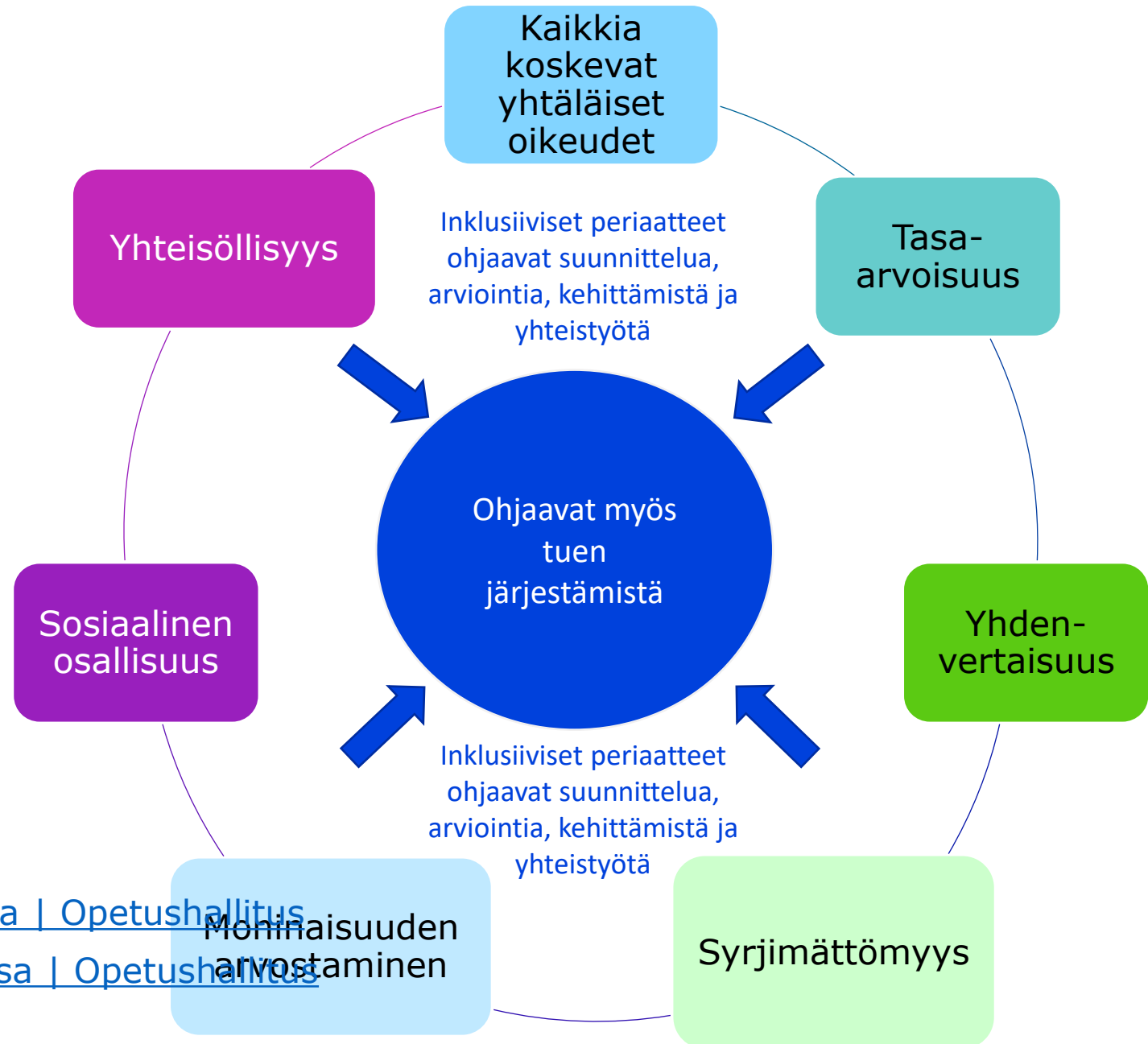

Yhteiset periaatteet esiopetuksesta toiselle asteelle

- Koulutusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden ja arvopohjan mukaisesti
- Jokaisella on oikeus kuulua ryhmään ja osallistua yhteiseen toimintaan – jokainen voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.
- Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan alusta alkaen oppijoiden oppimista ja osallisuutta tukeviksi

[Inklusiiviset periaatteet esi- ja perusopetuksessa | Opetushallitus](#)

[Inkluusio varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa | Opetushallitus](#)

Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää johtamista

ARVOT

Mitä pidämme tärkeänä?

RAKENTEET & KÄYTÄNTEET

Miten järjestämme toiminnan?

TOIMINTAKULTTUURI

Miten toimimme arjessa?

KOKEMUS

Millaisena yksilö kokee paikkansa yhteisössä?

Kun osallisuus ja yhdenvertaisuus on meille arvo, sen pitää näkyä myös päätöksissä, rakenteissa ja resurssien kohdentamisessa.

Pohdittavaksi

- **Mitä me teemme jo hyvin?**
- **Mitä me voisimme tehdä hyvin?**

Meillä kaikilla on kolme
perustarvetta, joita pitäisi
ruokkia koulussa joka päivä niin,
että oppilas voisi kotiin
tullessaan sanoa:
(Frank Martela)

- Minä onnistuin / Jag lyckades
 - Sain vaikuttaa mitä ja miten tehtiin
/ Jag fick påverka vad vi gjorde och
hur.
 - Minusta pidetään / Man tycker om
mig
- + Sain tehdä hyvää toisille/Jag gjorde
något bra för någon annan

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Iloa ja onnistumisia!

Jukka.vetoniemi@oph.fi